

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 555/2015-19

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 9. marca 2016 v senáte zloženom z predsedu Milana Ľalíka (sudca spravodajca), zo sudkyne Marianny Mochnáčovej a sudcu Petra Brňáka prerokoval prijatú sťažnosť [REDACTED], zastúpeného advokátom Mgr. Jurajom Fričom, Podhora 49, Ružomberok, vo veci namietaného porušenia jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Tdo 36/2015 z 11. júna 2015 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo [REDACTED] na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Tdo 36/2015 z 11. júna 2015 p o r u š e n é b o l i .

2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Tdo 36/2015 z 11. júna 2015 zrušuje a vec vracia Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.

3. Najvyšší súd Slovenskej republiky je p o v i n n ý [REDAKOVANÉ] uhradiť trovy konania v sume 296,44 € (slovom dvestodevät'desiatšesť eur a štyridsaťštyri centov) na účet jeho právneho zástupcu Mgr. Juraja Friča do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením z 9. decembra 2015 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie sťažnosť [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľ“), ktorou namietal porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 5 Tdo 36/2015 z 11. júna 2015 (ďalej len „uznesenie“).

2. Zo sťažnosti vyplýva, že najvyšší súd odmietol dovolanie sťažovateľa ako neprípustné, lebo bolo podané proti neexistujúcemu odsudzujúcemu rozhodnutiu ako fikcii, ktorá nastala po zaplatení peňažného trestu sťažovateľom po právoplatnom odsudzujúcom rozhodnutí do rozhodovania o jeho dovolaní.

3. Sťažovateľ navrhol vydať nález, ktorým by ústavný súd proti uzneseniu najvyššieho súdu vyslovil porušenie čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru v súvislosti

s tým, že najvyšší súd ústavne neakceptovateľným, nekonformným a svojvoľným spôsobom vyložil a aplikoval na jeho prípad príslušné ustanovenia Trestného poriadku o prípustnosti dovolania voči napadnutému rozhodnutiu, čím mu znemožnil konať pred (dovolacím) súdom, pričom takýmto postupom v rozhodovaní a odôvodňovaní svojho rozhodnutia spôsobil ústavne neospravedliteľný a neudržateľný zásah do jeho práva na súdnu ochranu a spravodlivé súdne konanie.

4. Podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde prerokoval ústavný súd túto vec na neverejnom zasadnutí, keďže sťažovateľ podaním z 9. februára 2016 a tiež aj najvyšší súd vo vyjadrení z 9. februára 2016 vyslovili súhlas, aby sa upustilo od ústneho pojednávania. Ústavný súd vychádzal pritom iba z listinných dôkazov a vyjadrení nachádzajúcich sa v jeho spise, ktoré boli dostačujúce pre meritórne rozhodnutie aj vzhľadom na to, že ku kľúčovému právnomu problému sa vyjadrilo plénum ústavného súdu v uznesení sp. zn. PLz. ÚS 4/2015 z 18. marca 2015, ktoré vyslovilo záver, že „odsúdenému, ktorému bol uložený peňažný trest a ktorý tento peňažný trest vykonal jeho zaplatením, nemožno odoprieť právo podať dovolanie len z dôvodu, že jeho odsúdenie bolo zahladené, keďže by tým neprimeraným spôsobom a v rozpore s podstatou a účelom dovolania došlo k obmedzeniu prístupu odsúdeného k súdnej ochrane, čím by sa zasiahlo do podstaty a zmyslu základného práva na súdnu ochranu“, z ktorého vychádza aj tento nález.

5. K sťažnosti sťažovateľa a právnej stránke celej veci sa vyjadril najvyšší súd prípisom z 8. februára 2016, v ktorom iba stručne uviedol, že „*Napriek právnomu názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky v tejto otázke... trváme na dôvodoch tohto (napadnutého, pozn.) rozhodnutia*“.

6. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

7. Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie vecí všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natolko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (mutatis mutandis I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

8. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

9. Podľa § 34 ods. 1 Trestného zákona trest má zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život a súčasne iných odradí od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou.

10. Podľa § 165 ods. 1 Trestného poriadku odsudzujúci rozsudok musí obsahovať výrok o treste s uvedením zákonných ustanovení, podľa ktorých bol trest uložený alebo

podľa ktorých bolo od potrestania upustené, a to prípadne s poukazom na prijatú záruku. Ak bol uložený trest odňatia slobody, ktorého výkon možno podmieniene odložiť alebo podmieniene odložiť s probačným dohľadom, musí rozsudok obsahovať aj výrok o tom, či bol podmienienny odklad povolený, a prípadne, na aké podmienky je viazaný. Ak bol uložený trest odňatia slobody na doživotie alebo iný nepodmienienny trest odňatia slobody, rozsudok musí obsahovať výrok o spôsobe výkonu tohto trestu.

11. Podľa § 368 ods. 1 Trestného poriadku dovolanie možno podať proti právoplatnému rozhodnutiu súdu, ktorým bol porušený zákon alebo ak boli porušené ustanovenia o konaní, ktoré mu predchádzalo, ak je toto porušenie dôvodom dovolania podľa § 371.

Podľa § 368 ods. 2 Trestného poriadku ak tento zákon neustanovuje inak, rozhodnutím podľa odseku 1 sa rozumie

- a) rozsudok a trestný rozkaz,
- b) uznesenie o postúpení veci okrem uznesenia o postúpení veci inému súdu,
- c) uznesenie o zastavení trestného stíhania,
- d) uznesenie o podmieniennom zastavení trestného stíhania,
- e) uznesenie o podmieniennom zastavení trestného stíhania spolupracujúceho obvineného,
- f) uznesenie o schválení zmieru a zastavení trestného stíhania,
- g) rozhodnutie o uložení ochranného opatrenia,
- h) rozhodnutie, ktorým bol zamietnutý riadny opravný prostriedok podaný proti rozhodnutiu podľa písmen a) až g), alebo rozhodnutie, ktorým odvolací súd na základe riadneho opravného prostriedku vo veci sám rozhodol.

12. V napadnutom uznesení najvyšší súd okrem iného uviedol, že zákon obmedzuje možnosť podania dovolania len obmedzenému okruhu subjektov, v obmedzenom rozsahu, zo špecificky vymedzených, kvalifikovaných dôvodov a len proti niektorým vymedzeným rozhodnutiam. Ústavný súd sa stotožňuje s týmto právnym názorom najvyššieho súdu prezentovaným v napadnutom uznesení, pokiaľ ide o vymedzenie podstaty a účelu inštitútu

dovolania. V tejto súvislosti ústavný súd osobitne zdôrazňuje, že takéto precizovanie podmienok, dôvodov, ako aj okruhu osôb oprávnených podať dovolanie je prejavom faktu, že dovolanie predstavuje mimoriadny opravný prostriedok, ktorého možnosť uplatnenia má byť v porovnaní s riadnymi opravnými prostriedkami podstatne užšia, keďže dovolanie a rozhodnutie o ňom spravidla narúša stabilitu konečného a vykonateľného, resp. v niektorých prípadoch už aj vykonaného rozhodnutia súdu. Vzhľadom na zákonom podrobne vymedzené podmienky, dôvody, ako aj okruh osôb oprávnených podať dovolanie je v rozpore s podstatou a účelom inštitútu dovolania, aby v aplikačnej súdnej praxi dochádzalo k akejkolvek ďalšej redukcii zákonom ustanovených podmienok, dôvodov a okruhu osôb oprávnených podať dovolanie, tak ako sa to snaží aj teraz obhajovať najvyšší súd.

13. V napadnutom uznesení najvyšší súd argumentuje tým, že priznanie práva podať dovolanie odsúdenému, u ktorého nastali účinky zahladenia odsúdenia v dôsledku vykonania uloženého peňažného trestu, by bolo v rozpore s princípom rovnosti procesných strán, keďže ak by túto možnosť mal odsúdený, nutne by musela byť pripustená aj u generálneho prokurátora Slovenskej republiky (ďalej len „generálny prokurátor“). Najvyšší súd ďalej poukazuje na to, že v dôsledku toho by generálny prokurátor mohol podať odvolanie aj v neprospech odsúdeného, smerujúceho k zhoršeniu jeho postavenia. To by následne umožňovalo otvorenie trestnoprávneho vzťahu, ktorý už bol ukončený, a zvrátenie priaznivých dôsledkov pre odsúdeného spočívajúcich v tom, že sa na neho hľadá, akoby nebol odsúdený.

14. Takúto argumentáciu najvyššieho súdu možno považovať práve za redukciiu zákonom ustanovených podmienok, dôvodov a okruhu osôb oprávnených podať dovolanie. Legalizujúcim dôvodom takejto redukciiu nemôže byť argumentácia založená na rešpektovaní princípu rovnosti procesných strán, pretože neexistuje legitímny dôvod ani cieľ, pre ktorý by nebolo možné priznať rovnaké procesné práva pre všetky procesné strany. V danom prípade priznať právo podať dovolanie aj voči rozhodnutiu, ktoré vykazuje nezákonnosť a ktoré odsúdený medzičasom vykonal. Priznanie, a teda uplatnenie tohto

procesného práva vo svojich dôsledkoch znamená naplnenie, a nie popretie podstaty princípu rovnosti procesných strán.

15. Neprípustnosť dovolania podaného odsúdeným, ktorý už vykonal uložený trest, nemožno bez ďalšieho vyvodzovať ani z explicitného znenia už citovaných ustanovení Trestného poriadku vzťahujúcich sa na dovolanie. Rozhodnutím, ktorým bola vec právoplatne skončená, je okrem iného aj rozsudok, ktorým bol uložený trest.

V tejto súvislosti nemožno za ústavne udržateľné považovať právne závery, ku ktorým dospel najvyšší súd v napadnutom rozhodnutí, keď konštatuje, že odsudzujúcim rozsudkom treba rozumieť taký rozsudok, na základe ktorého existujú účinky, že sa na páchatel'a hľadá ako na odsúdeného.

16. Z hľadiska prípustnosti podania dovolania je totiž bez významu, či sa v dôsledku zahladenia odsúdenia hľadá na osobu odsúdeného ako na osobu, ktorá odsúdená nebola, keďže z hľadiska prípustnosti podania dovolania je rozhodujúce to, či existuje odsudzujúce rozhodnutie a či toto odsudzujúce rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť. Tomuto záveru plne korešponduje aj znenie citovaného ustanovenia § 165 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého odsudzujúcim rozsudkom je rozsudok, ktorým súd obžalovaného uznal za vinného. Inak povedané, podmienkou podania dovolania je existencia už samotného odsúdenia páchatel'a – podmienkou nie je absencia zahladenia odsúdenia spojená so zákonnou fikciou neodsúdenia. Fikcia neodsúdenia sťažovateľ'a vyplýva z vykonania uloženého peňažného trestu na základe právoplatného odsudzujúceho rozsudku, pričom odopretím práva podať dovolanie proti takémuto právoplatnému rozhodnutiu by nebolo možné naplniť deklarovaný účel inštitútu dovolania, ktorým je odstrániť účinky založené nezákonným právoplatným rozhodnutím.

17. Ústavný súd sa nemôže stotožniť ani s ďalšími prezentovanými závermi najvyššieho súdu, ktorý opomenul, že zahladenie odsúdenia spojené so zákonnou fikciou neodsúdenia nezakladá zánik všetkých nepriaznivých účinkov spojených s odsúdením páchatel'a, pretože tieto nemožno obmedzovať výlučne na skutočnosť, že vo výpise

z registra trestov sa páchatel'ovi zahladené odsúdenia neuvádzajú, keďže účinky spojené s vykonaným a zahladeným trestom vo vzťahu k odsúdeniu zostávajú zachované vo forme záznamu v odpise z registra trestov. Práve odpis z registra trestov bez evidovaného odsúdenia páchatel'a je zákonnou podmienkou a predpokladom na plné uplatnenie subjektívnych práv páchatel'a, napr. práva na zamestnanie, a to v prípade práve v štátnej správe.

18. Ústavný súd poukazuje ďalej aj na to, že vykonaním zahladený trest postihuje páchatel'a aj sekundárne, keď už samotné právoplatné rozhodnutie, ktorým bol páchatel' uznaný za vinného a bol mu uložený trest, zakladá pre poškodeného právny titul na uplatnenie práva na náhradu škody v civilnom konaní (pokiaľ náhrada škody nebola poškodenému priznaná už v trestnom konaní), pretože súd je v občianskom súdnom konaní vždy viazaný rozhodnutím o tom, že bol spáchaný trestný čin a kto ho spáchal (R 27/1977, s. 118n).

19. Nemožno opomenúť ani skutočnosť, že so zahladením odsúdenia páchatel'a nezanikajú ďalšie účinky spojené s uloženým, vykonaným, hoci aj zahladeným trestom, ako je napr. strata vážnosti dobrého mena s'ťažovatel'a v spoločnosti, keď účelom uloženého trestu je v zmysle ustanovenia § 34 ods. 1 Trestného zákona okrem iného aj vyjadriť morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou, ktorý je naplnený už právoplatným uložením trestu, pričom jeho vykonaním a následným zahladením tieto účinky nezanikajú a nie sú ani automaticky reparované.

20. Osobitne je potrebné zdôrazniť, že aj v zmysle judikatúry samotných všeobecných súdov zahladením odsúdenia alebo zákonnou fikciou neodsúdenia právne zaniká iba skutočnosť odsúdenia za trestný čin, ale nie aj sama skutočnosť, že páchatel' spáchal trestný čin (R 7/1975). Fikcia, v zmysle ktorej sa na páchatel'a hľadí, akoby nebol odsúdený, nelikviduje samotný fakt spáchania činu, nebráni tomu, aby súd pri hodnotení osoby páchatel'a v neskoršom trestnom konaní pre iný trestný čin prizeral na skutočnosť, že páchatel' spáchal trestný čin, a aby z toho vyvodil príslušné závery z hľadiska sklonu páchatel'a k trestnej činnosti, jeho vzťahu k spoločenským hodnotám chráneným Trestným

zákonem, možnosti jeho nápravy a podobne. Závažnosť tejto skutočnosti je však zásadne menšia ako závažnosť skutočnosti, že páchatel už bol odsúdený (R 10/1974).

21. Účinky spojené s uloženým a zahladeným trestom v dôsledku jeho vykonania postihujú odsúdeného v možnosti uplatnenia jeho subjektívnych práv a civilnoprávných vzťahov a možnosť podať dovolanie v danom prípade predstavuje výkon základného práva na súdnu ochranu, pričom právnym poriadkom umelo konštruovaná skutočnosť – fikcia neodsúdenia, nemôže uprieť či znemožniť odsúdenému prístup k mimoriadnemu opravnému prostriedku, ktorého prípadné vyhodnotenie ako dôvodného a oprava vymedzených procesných a hmotnoprávných chýb môže následne v konečnom dôsledku vyústiť do oslobodenia odsúdeného – tzn. nepreukázania spáchania trestného činu.

22. Odopretie práva podať dovolanie odsúdenému len z dôvodu, že sa na neho v dôsledku vykonania mu uloženého peňažného trestu hľadí, ako keby nebol odsúdený, neprimeraným spôsobom a v hrubom rozpore s podstatou a účelom inštitútu dovolania obmedzuje prístup odsúdeného k súdnej ochrane, čím zasahuje do podstaty a zmyslu základného práva na súdnu ochranu.

23. Zo všetkých týchto dôvodov ústavný súd vyslovil porušenie základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj jeho práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného v čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením najvyššieho súdu. V nadväznosti na to potom ústavný súd v súlade s čl. 127 ods. 2 ústavy a § 56 ods. 2 a ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde toto uznesenie zrušil a vrátil vec najvyššiemu súdu na ďalšie konanie.

S poľutovaním musí ústavný súd konštatovať, že v typovo rovnakých veciach sa objavila ďalšia nesprávna aplikačná prax najvyššieho súdu, ktorá veľmi reštriktívnym, skôr svojvoľným spôsobom aplikuje príslušné ustanovenia o prípustnosti (dôvodnosti) dovolania, čo je nepochybne stav nežiaduci a nezodpovedajúci princípu výkonu spravodlivosti v právnom štáte, ktorým by Slovenská republika mala byť (čl. 1 ods. 1 ústavy).

24. Ústavný súd v súlade s § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde, keď za dôvody hodné osobitného zreteľa považoval už samo vyhovenie sťažnosti, zaviazal najvyšší súd na úhradu trov konania úspešnému sťažovateľovi, ktoré pozostávali zo žiadanej sumy 296,44 € ako odmeny za dva úkony právnej služby (príprava a prevzatie zastúpenia a podanie sťažnosti) a ktoré zaplatí najvyšší súd jeho právnomu zástupcovi v lehote do dvoch mesiacov (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 Občianskeho súdneho poriadku).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. marca 2016